

# יצירת המשנה בגליל

בשיעור זה נעסוק ביצירת המשנה, בדמותו של רבי יהודה הנשיא ובמרכזיותם של בתי הכנסת בתקופה זו.

**פתיחה:** נצפה עם התלמידים בקטע קצר מתוך הסידרה "רצים למשנה" (ישנם מספר פרקים של הסידרה ביוטיוב וכל מורה יבחר קטע קצר מתוך פרק לפי בחירתו). סביר להניח כי התלמידים מכירים את הסידרה.

נסביר לתלמידים שבשיעור זה נלמד מה היה הרקע ליצירת המשנה ומה היא מכילה.

**פעילות א:** נקרא עם התלמידים את המידע בתחתית עמוד 136 בספר הלימוד. לאחר מכן, ימלאו התלמידים מעין "תעודת זהות" על דמותו של רבי יהודה הנשיא על פי המידע בעמוד 137 למעלה.

## שימו לב!

ישנה אפשרות להטיל על התלמידים עבודת חקר שתעסוק בדמותו ובפעלו של רבי יהודה הנשיא. עבודה זו, תשמש כהערכה חלופית (הוראות לעבודת החקר יישלחו בקובץ נפרד).

### תעודת זהות

שם: \_\_\_\_\_

תפקיד: \_\_\_\_\_

מעמדו בקרב העם היהודי: \_\_\_\_\_

מעמדו בקרב השלטון הרומי: \_\_\_\_\_

מעמדו הכלכלי: \_\_\_\_\_

יצירתו הרוחנית: \_\_\_\_\_

וכך תיראה "תעודת הזהות" לאחר מילויה:

### תעודת זהות

**שם:** רבי יהודה הנשיא.

**תפקיד:** נשיא הסנהדרין.

**מעמדו בקרב העם היהודי:** מעמדו היה גבוה מאוד והוא היה למנהיג סמכותי ומוביל. מעמדו הגבוה בקרב אחיו נבע מגדולתו ובקיאותו בתורה והם נשמעו לפסיקותיו. הוא כונה בשם "רבי" או "רבנו הקדוש" כאשר (עד היום) ברור לכולם במי מדובר, גם ללא הזכרת שמו מפורשות.

**מעמדו בקרב השלטון הרומי:** בינו לבין הקיסר שררו יחסים טובים מאוד. הדבר התבטא בסמכויות רבות שהוענקו לו (גביית מיסים, ההיתר לדון את העם ואף סמכות לדון למיתה).

**מעמדו הכלכלי:** מעמדו הכלכלי היה גבוה מאוד. בבעלותו היו קרקעות ונכסים רבים.

**יצירתו הרוחנית:** עריכת המשנה.

ומה הקשר בין רבי יהודה הנשיא לאלכסנדר זייד? זאת נוכל לראות בסרטון המצוין הבא:

<https://www.youtube.com/watch?v=IYJblyrtCL8>

במידה והדבר מתאפשר במסגרת הזמן, נענה יחד עם התלמידים על השאלות בעמוד 137.

תשובות לשאלות:

תשובות לשאלות בעמוד 137:

א. נדודי הסנהדרין: ירושלים ◀ יבנה ◀ אושא ◀ שפרעם ◀ בית שערים ◀ צפורי, ◀ טבריה.

רוב המעברים נבעו מרצון לחמוק מעינם של הרומאים ולכן בחרו חכמי הסנהדרין להתיישב בכפרים קטנים ומרוחקים (דוגמת אושה ושפרעם). מאוחר יותר, נדדה הסנהדרין בעקבות חכמיה - רבי יהודה הנשיא עבר מבית שערים לציפורי בעקבות מחלתו והסנהדרין נדדה עמו.

ב. מעבר דירה כרוך בקשיי התארגנות והסתגלות מבחינות רבות. יתכן כי המעברים התכופים יצרו תחושה של חוסר יציבות.

**פעילות ב:** נבקש מהתלמידים לקרוא את הפסקה הראשונה בעמוד 138. נשאל את התלמידים: מדוע החליט רבי יהודה הנשיא לכתוב את התורה שבעל פה? (נוכל להוסיף שאלת הכוונה: אלו צרות שעברו על העם היהודי פגעו ביכולת להעביר את המסורת מדור לדור?)

תשובה:

- גזרות השמד בתקופות השונות (גזרות השמד של אנטיוכוס וגזרות השמד של אדריינוס לאחר מרד בר כוכבא) שאסרו על לימוד התורה והוראתה.
- נדידת חברי הסנהדרין ממקום למקום אשר יצרה קושי ואולי אף תחושת חוסר יציבות.

בשלב זה, נוכל לקרוא יחד עם התלמידים את המידע המופיע בהמשך העמוד או להעביר את המידע בעל פה, תוך כדי הסבר והדגמה של המושגים (סדר, מסכת) מתוך אחד מסדרי המשנה שנחזיק בידינו.

לפניכם שתי אפשרויות להפעלת התלמידים:

**אפשרות א:** נחלק לכל זוג תלמידים אחד מסדרי המשנה. נבקש מהם לרפרף בתוכן המסכתות ולומר לשאר חברי הכיתה מהו הנושא בו עוסק סדר זה. לאחר מכן, נקריא באקראי שמות של מסכתות שונות מסדרי שונים וכל זוג צריך לחפש האם שם המסכת שהמורה הקריא "נמצא" אצלו.

**אפשרות ב:** נפנה את התלמידים לאיור בעמוד 139. נבקש מהם לומר מהו הנושא בו עוסק כל סדר. לאחר מכן, נקריא באקראי שמות של מסכתות שונות והתלמידים יצטרכו לאתר את שם הסדר אליו "שייכת" כל מסכת.

**פעילות ג:** נשאל את התלמידים: איזה תפקיד ממלא בית הכנסת בחייכם? (שאלת הכוונה: מתי ולאילו מטרה אתם מגיעים לבית הכנסת?)

נסביר לתלמידים שבתקופה בה אנו עוסקים, הפך בית הכנסת למקום מרכזי ומשמעותי ביותר כמקום תפילה, לימוד, מפגש וכינוס בני הקהילה (הרי לא היו אז טלפונים, זומים וקבוצות וואטסאפ...)



כיצד הביעו יהודי התקופה את החשיבות שייחסו לבתי הכנסת? נסתכל בתמונות הפסיפסים המופיעות בעמודים 140 - 142.

**תשובה:** חברי הקהילה עשו מאמצים גדולים על מנת לפאר את בית הכנסת, ביו היתר, על ידי יצירת פסיפסים. בכך באו לידי ביטוי הכבוד, החשיבות והמשמעות שייחסו לבתי הכנסת כמקום המרכזי בקהילה.

תשובות לשאלות בעמוד 141:

- א. זוהי לשון הכתובת: "דכיר לטב (זכור לטוב) יודן בר יצחק הכוהן ופריגרי ברתה אמן ואמן".
- ב. הכתובות נכתבו בשפות עברית וארמית וניתן ללמוד מכך שהקהילה היהודית בציפורי שמרה על ייחודה היהודי תרבותי.
- ג. הציורים מייצגים אירועים מימי התנ"ך - עקדת יצחק והקרבת הקורבנות. הם מסמלים את השאיפה לשמירה על קשר עם העבר דרך מאורעות מרכזיים ומשמעותיים בחיי העם. יתכן גם שמובעת דרכם השאיפה לעורר את רחמי ה' על עמו ע"י הזכרת זכויותיו בעקדת יצחק ובעבודת המקדש.
- ד. גם בבית הכנסת בבית אלפא ובחמת טבריה ישנו פסיפס של גלגל המזלות. בבית הכנסת בבית אלפא נמצא גם פסיפס עם תיאור של עקדת יצחק ובחמת טבריה ישנו פסיפס עם שמות התורמים (אך ביוונית). דבר זה מלמד על תבנית קבועה.

תשובה לשאלה בעמוד 142:

ניתן ללמוד מרצפות הפסיפס בציפורי כי היתה קיימת השפעה הלניסטית שהתבטאה בציורי הפסיפסים בבתי הכנסת. אולם חשוב לציין שהדמויות המצוירות בפסיפסים (כגון אל השמש בחמת טבריה) אינן מלמדות על השפעה אלילית. ציורים אלו קיבלו משמעות יהודית ייחודית ומטרתם לתאר את הסדר האלוקי השמימי ואת החוקיות הקיימת בעולם.